

življenja in dela, ne da bi v njih iskal razvojni lok kakega problema od začetka do konca, ga razvil v vsej svoji razvidnosti in zlasti celoti. In ta ugotovitev, ne jemljemo je kot očitek, je dokaz, da Lokarju ni šlo za znanstveni tekst z uporabo vse znanstvene akribije, citatologije, literature, historiata problema s polemično naravnostjo do že izrečenih mnenj in spoznanj ipd. Lokarjev Cankar je eden najizrazitejših dialogov s tem pisateljem (spominimo se Voduškovega Cankarja), kot si ga iz lastnega izkustva in sodoživljanja pisateljske poti lahko privoščijo le pisatelj.

Danilo Lokar aktualizira Cankarjevo pot s kratko, a spretno analizo posameznih del, z uporabo citatov kot izhodišče svoji interpretaciji, deloma s ponazoritvami iz pisateljevega življenja in manj z značilnostmi dobe, medtem ko se komparativistike zunaj Cankarjevega opusa, denimo celo s preostalimi tremi iz znamenite četverice »modernih«, dotika v manjši meri; Župančiča omenja ob njegovih očitkih, češ da Cankar v Vinjetah življenje stilizira, nato oznako, da je »hiperarciestet« ter Cankarjevo pismo Župančiču iz Pulja, v katerem govori o drami Jakob Ruda. Le deloma primerja Cankarjev skrajni subjektivizem in individualizem z anarhizmom fin-de-siècla, ki so ga v Evropi podpirali tudi Ibsen, Tolstoj, Hauptmann . . ., v Kantorju zavrne misel o slovenskem dvojčku k Napoleonu ali Razkolnikovu Dostojevskega, komedijo Za narodov blagor primerja z Gogoljem in Ibsenom, v Tujem življenju išče primerjavo v antropološkem razmerju primitivnih ljudstev Afrike do živali, v Hiši Marije Pomočnice pa ugotavlja bližino Emersona, Maeterlincka in celo srednjeveških mistikov. Precejšnjo pozornost pa ohranja pri Cankarjevem odnosu do Nietzscheja, zlasti tedaj, ko pravi, da se je v groteski Na otoku Cankar »ujemal z vernikom Übermen-

scha v tem, da je zdajšnji človek le prehod, stopnica in most k prihodnjemu človeku, ki bo moralno, razumsko, čustveno vse drugače razvit in sposoben, kakor je današnji človek«. V posameznih primerih ga zanimajo še odmevi Cankarjevih del pri kritikih (Govekar, Kobal, Etbin Kristan, kasneje Vidmar).

Cankarju na rob je potemtakem neke vrste celostni esejistični pristop k Cankarjevemu delu z opisom in poudarkom na vseh protislovjih pisateljeve zapletene ustvarjalne narave in njegovega dela, kar ob koncu knjige ponazarja tudi Lokarjev »leksikon v brzobjavnem slogu«, skupek 73 epitetrov, karakteristik Cankarjeve osebnosti. Lokarjev esejistični jezik, jasek, brez tujk in preobilice izrazov iz literarne zgodovine in literarnoteoretskega področja, približuje Cankarjeva dela bralcu v opisni razvidnosti, ne da bi, kljub množici trditvev in hipotez, od njega zahteval tudi pritrjevanja. Cankarju na rob je dialog pisatelja s pisateljem in obeh z bralcem.

NADA MATIČIČ, BALADA O BORU

Po romanu Mojih pet bičev se Nada Matičič ponovno vrača v bohinski kot, k njegovim ljudem in običajem v romanu Balada o boru. Kajpada je tematika propadajočega planšarstva z vso rustikalno pristnostjo, neposrednostjo in elementarnostjo že sama po sebi bralna in v sodobni slovenski prozi specifična, saj jo določa povsem lokalni, pokrajinski okvir, ki pa celoti ne jemlje možnosti širše odmevnosti, morda prav zaradi teme ter zgodbo-kompozicijske izpeljave romana.

* Nada Matičič, Balada o boru, Mladinska knjiga Ljubljana 1978, opremila Nadja Furlan, grafično oblikoval Borut Kovše, str. 341.

Celotni zgodbi *Balade o boru* daje gonilno jedro kontrastna konfrontacija intelektualizma (profesor-pisatelj-pri-povedovalec) z močjo elementarne kmečke narave (Klementov Nac); pa naj bodo to prizori iz planšarskih opravil, ljubezni, usode nekaterih stranskih oseb, opisi narave, stikov s civiliziranim svetom (profesorjeva družina, novinarica). Pisateljčina simpatija je kajpada bohinska pristnost, svet čistih medčloveških odnosov, katerih simbol je že skoraj mistično vseмогоčni Nac, pa čeprav se tudi v njegovi zgodbi (družina) skriva problematika tragične družinske usode, s čimer avtorica tudi demitizira svoj bohinski original.

Temeljna kompozicijska zasnova romana je tradicionalna: z linearnim tokom dogajanja, postopnim včlenjevanjem likov v zgodbo, skladno s časovno širitvijo — kakih desetih let. To pa omogoča dovolj bistvenih sprememb v romanu; od izhodiščnega spoznanja Klemenovega Naca do njegove smrti pod kolesi tovarnjaka Ljubljanskih mlekarn (simbol uničujoče civilizacije). *Balada o boru* ima potemtakem v svojem zgodbnem jedru bolj ali manj očitno tendenčno jedro: živi in sprejemaj življenje v njegovi naravni danosti — vsako nasilje nad naravnim tokom stvari jemlje človeku njegovo avtentičnost. Od tu profesorjev uvod, neke vrste obračun s svojo dosedanjo pisateljsko ustvarjalnostjo — nepristno, lažnivo in nedorečeno. Ves roman je zavezujoča dolžnost do človeka »za vse in vsakogar«, človeka od včeraj, danes in jutri«, kot se pisatelju (profesor je hkrati pisatelj, ki med vso zgodbo piše zgodbo o Nacu) kaže njegov bohinski prijatelj, popolno nasprotje liku meščanskega pridobitniškega civiliziranca. *Balada o boru*, tu mislimo na pisateljev mladi bor na njegovem vrtu, tudi na tej ravni potrjuje sorodnost Naceve usode — propad pod udarci neznančeve sekire (pa čeprav je dotlej pomenil zanesljivost vseh

opravil njegovega sadilca). Oba umreta: Nac in bor, civilizacija in industrija bosta odvezli še bohinskemu kotu njegovo rustikalno podobo — to je njegova usoda in pisateljčina dolžnost je, da jo vsaj v romaneskni obliki ohrani še v tistem mejnem položaju, ko jo, vsaj na prelomu, še lahko zajame v vsej pristnosti. In ker je ta prelom s tematske plati za roman kar se da pripraven, mu zagotavlja poleg koherentnega ogrodja tudi ves poznoromantično-realistični dekor, z natančnimi opisi posameznih usod in njihovo lociranostjo v celotno zgodbo. In ko Nac umre, tudi pisatelj v tem svetu nima več kaj iskati.

In vendar bi ob vsem pritrjevanju pisateljčine zamisli in izpeljavi ne mogli zamolčati vsaj enega pomisleka o njenem soočanju osrednjih moških likov. Nada Matičič svojih moških oseb (Nac, pisatelj) ne zadene v njihovi moški pristnosti in prepričljivosti. Preveč je prizorov in leg, ki moškemu karakterju ne ustrezajo (»delitev« žensk, ljubljenje s pričami, oživiljanje in ugašanje simpatij), preveč sentimentalnosti, kar vse dokazuje, da moške opisuje ženska, s svojim tipično ženskim doživljanjem sveta in življenja.

MIHA REMEC, VOTLINA

Nekaj možnosti branja *Votline**, kot jih ponuja pisatelj Miha Remec v uvodu v knjigo, kajpada niso nič drugega kot razporeditve, zapovrstnostne možnosti, ki pa se v celotnem kontekstu slej ko prej kažejo kot funkcija kompozicije. Zato berem *Votlino* »od zadaj naprej«, od + do — in šele nato poglavja »O«. Takšno branje si privoščim kot eksperiment, če ga že avtor ponuja kot izbirno možnost. Tri-

(* Miha Remec, *Votlina* ali noč med slovenskimi polharji, Založba Obzorja Maribor 1978, opremil Marjan Remec, str. 194)